

Деякі аспекти спеціальних засад призначення покарання неповнолітнім

Злочинність неповнолітніх є актуальною проблемою сучасної України. За даними судової статистики в першому півріччі 2016 року за вчинення злочинів у неповнолітньому віці було засуджено 1900 осіб [1]. Питання пов'язані із призначенням покарання неповнолітнім були і залишаються предметом дослідження багатьох вчених. Так, призначенню покарання неповнолітнім приділяли увагу М.І. Бажанов, В.М. Бурдін, М.С. Таганцев, М.Д. Шаргородський та інші. Останніми науковими розвідками з даного питання є дисертаційні дослідження М.А. Білоконь, Т.І. Дмитришиної, А.Ю. Коновалової, О.С. Яцун тощо. Проте, призначенню покарання неповнолітнім в контексті спеціальних засад призначення покарання увага не приділялась, в зв'язку з чим доречно їх розглянути.

Кримінальний кодекс України в ст. 103 визначає, що при призначенні покарання неповнолітньому суд, крім обставин, передбачених у статтях 65 - 67 цього Кодексу, враховує умови його життя та виховання, вплив дослих, рівень розвитку та інші особливості особи неповнолітнього. Оскільки знання вікових особливостей є необхідною підставою для об'єктивного вирішення питання про призначення покарання [2, с. 182].

Спеціальні засади призначення покарання неповнолітнім є законодавчо закріпленими правилами, що регулюють призначення покарання, особам, які досягли віку кримінальної відповідальності, але не досягли повноліття. З урахуванням положень ст. 22 КК України такими особами виступають неповнолітні у віці від 14 до 18 років. В свою, чергу Т.І. Дмитришина пропонує включати до переліку суб'єктів кримінальних правовідносин в сфері призначення покарання неповнолітнім не лише, власне, самих неповнолітніх, а й молодих людей у віці до 21 року та поділяти їх на три групи: малолітні особи (до 14 років), неповнолітні правопорушники (14-16 років - молодші підлітки; 16-18 років - старші підлітки), молоді правопорушники (до 21 року) [3, с. 12].

В Розділі XV КК України, що присвячено особливостям кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх визначено які види покарання та в яких розмірах або строках можуть бути застосовані до неповнолітніх. Так, до них можуть бути застосовані штраф, громадські роботи, виправні роботи, арешт та позбавлення волі на певний строк як основні види покарань, а також штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю у якості додаткового покарання. Проте, до неповнолітніх у віці до 16 років не застосовуються громадські роботи, виправні роботи та арешт, а штраф застосовується лише до неповнолітніх, що мають самостійний дохід, власні кошти або майно, на яке може бути звернене стягнення.

Розміри і строки покарання для неповнолітніх також мають свою специфіку. Наприклад, громадські роботи можуть бути призначені на строк від 30 до 120 годин. Виправні роботи можуть бути призначені неповнолітньому за місцем роботи на строк від 2 місяців до 1 року в розмірі, встановленому вироком суду, в межах від 5 до 10 відсотків. Арешт призначається на строк від 15 до 45 діб. Покарання у виді позбавлення волі вказаним особам може бути призначене на строк від 6 місяців до 10 років і за сукупністю злочинів або вироків остаточне покарання у виді позбавлення волі не може перевищувати 15 років.

Найбільший інтерес, на нашу думку, становлять правила призначення покарання у виді позбавлення волі. Воно призначається неповнолітньому за вчинений повторно злочин невеликої тяжкості - на строк не більше 1 року 6 місяців; за злочин середньої тяжкості - на строк не більше 4 років; за тяжкий злочин - на строк не більше 7 років; за особливо тяжкий злочин - на строк не більше 10 років; за особливо тяжкий злочин, поєднаний з умисним позбавленням життя людини, - на строк до 15 років.

Вважаємо, що при призначенні покарання у виді позбавлення волі потрібен диференційований підхід до різних категорій неповнолітніх. Оскільки неповнолітні особи у віці від 14 до 16 років і неповнолітні у віці від 16 до 18 років це не одне і те саме. Так, 14-річна особа це дитина, яка щойно перетнула поріг малолітства і ставити її в один ряд з майже повнолітньою особою, яка мало не досягнула 18-річчя є несправедливим. Тому доречно вдосконалити законодавчі норми призначення покарання неповнолітнім шляхом внесення змін до ст. 102 КК України, передбачивши більш сприятливі умови призначення покарання неповнолітнім у віці від 14 до 16 років. Наприклад, встановивши граничну межу позбавлення волі на рівні 2/3 або 1/2 від максимального строку, передбаченого ч. 3 ст. 102 КК України.

Таким чином, актуальність спеціальних засад призначення покарання неповнолітнім, як правил призначення покарання, що враховують специфіку суб'єкта злочину, полягає в їх здатності максимально індивідуалізувати покарання неповнолітнім особам.

Список використаних джерел:

1. Аналіз стану здійснення судочинства у I півріччі 2016 року (за даними судової статистики) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/8CB8A0D97939D5B8C2258041004441BB](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/8CB8A0D97939D5B8C2258041004441BB).
2. Чечель Г.И. Спорные вопросы назначения наказания несовершеннолетним / Г. Чечель // Общество и право. – 2011. – № 3 (35). – С. 180-185.
3. Дмитришина Т.І. Призначення покарання неповнолітнім: концептуальні основи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : (12.00.08 - кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право) / Тетяна Іванівна Дмитришина ; НУ «Одеська юрид. акад.». – О., 2016. – 20 с.